कक्षा - अष्टमी

संस्कृतम्

PAPER I

अधिकतम अंक 90

खण्डः - 'क' (अपठित-अवबोधनम्) (10)

1. अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत -

रामायणम् अस्माकं धर्मग्रन्थः अस्ति। रामायणस्य रचयिता वाल्मीकिः अस्ति। अस्मिन् ग्रन्थे मर्यादा पुरुषोत्तमस्य श्रीरामस्य जीवनस्य वृत्तान्तः अस्ति। भगवान् श्रीरामः स्वपितुः वचनं रक्षितुं, चतुर्दश वर्षाणि वने अवसत्। श्रीरामेण सह तस्य पत्नी सीता, लक्ष्मणः च अपि वनम् अगच्छताम्। वने लंकायाः राजा रावणः सीताम् अहरत्। तत्र श्रीरामः वानराणां सहायतया रावणं हत्वा सीताम् अलभत। रामायणम् अस्माकं राष्ट्रस्य अमूल्यः निधिः अस्ति। रामायणं पठित्वा जनाः शान्तिप्रियाः सदाचारिणः च भवन्ति।

I. एकपदेन उत्तरत - ½×4=2

(i) रामायणस्य रचयिता कः अस्ति?

(ii) श्रीरामः कति वर्षाणि वने अवसत्?

(iii) श्रीरामः केषां सहायतया सीताम् अलभत?

(iv) रामायणे कस्य जीवनस्य वृत्तान्तः अस्ति?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत - 2×2=4

(i) श्रीरामेण सह कौ वनम् अगच्छताम्?

(ii) रामायणं पठित्वा जनाः कीदृशाः भवन्ति?

III. निर्देशानुसारम् उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत - ½×4=2

(क) 'जनाः' इति कर्तृपदस्य क्रियापदं किम्?

(i) अस्ति (ii) भवन्ति

(iii) रामायणम् (iv) पठित्वा

(ख) 'श्रीरामः' इति विशेष्यपदस्य विशेषणपदं किम्?

(i) भगवान् (ii) स्वपितुः

(iii) वने (iv) आज्ञाम्

(ग) 'अशान्तिप्रियाः' इति पदस्य विलोमपदं गद्यांशात् चित्वा लिखत -

(i) जनाः (ii) शान्तिप्रियाः

(iii) सदाचारिणः (iv) अमूल्याः

https://www.evidyarthi.in

(घ) 'तस्य पत्नी' अत्र तस्य इति सर्वनामपदं कस्मै प्रयुक्तम्?

(i) रामाय (ii) रावणाय

(iii) लक्ष्मणाय (iv) सीतायै

IV. गद्यांशस्य उचितं शीर्षकं लिखत। 2×1=2

खण्डः - 'ख' (रचनात्मक-कार्यम्) (10)

2. अधः प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तपदानां सहायतया संस्कृतेन पञ्च वाक्यानि लिखत। 1×5=5

मञ्जूषा –

मेघाः, वर्षाकालस्य, बालकाः, वर्षन्ति, प्रसीदन्ति, आकाशे, जनाः, मयूरः, धारयन्ति नृत्यति, छत्राणि गृहीत्वा, कर्गदनौकाः, भूमितापम्, नश्यति, तरन्ति, स्नानं कुर्वन्ति, जलम्, प्रसन्नाः।

3. भवती मानसी। निजभगिन्याः विवाहे सम्मिलितार्थे प्रधानाचार्यं प्रति लिखिते अवकाशपत्रे रिक्तस्थानानि मञ्जूषायाः उचितपदानि चित्वा पूरयत, **पूर्णं पत्रं च उत्तरपुस्तिकायां लिखत**। ½×10=5

(1) ....

श्रीमन्तः प्रधानाचार्याः महोदयाः

राजकीयः सर्वोदय-विद्यालयः

(2)...............

नवदिल्ली

विषय :- अवकाश-प्रदानार्थम् प्रार्थनापत्रम्

(3)...............

सविनयं निवेदनम् इदम् अस्ति यत् अहं (4)............... विद्यालये अष्टम्याः कक्षायाः छात्रा अस्मि। (5)............... मम भगिन्याः विवाहः अस्ति। अतः अहम् विद्यालयम्

https://www.evidyarthi.in

आगन्तुं न (6)..............। कृपया मह्यं (7).............. अवकाशं दत्वा अनुग्रहं कुर्वन्तु।
(8)..............
भवतः आज्ञाकारिणी (9)..............
मानसी
(10).............. कक्षा

मञ्जूषा -

अद्य, अष्टमी, शिष्या, सेवायाम्, उत्तमनगरम्, महोदयाः, भवतः, शक्नोमि, एकदिवसस्य, धन्यवादः।

खण्डः - 'ग' (अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्) (35)

4. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदेषु सन्धिं सन्धिच्छेदं वा **कृत्वा पूर्णं वाक्यं लिखत** - 1×3=3
   (i) <u>तत्रैव</u> मम मित्रम् आगमिष्यति।
   (ii) <u>प्रति+एकं</u> पाठं ध्यानेन पठन्तु।
   (iii) <u>तदा+एव</u> मान्यवरः संस्कृतस्य अध्यापकः कक्षां प्रविशति।

5. (अ) विकल्पेभ्यः उचितं शब्दरूपं चित्वा वाक्येषु रिक्तस्थानानि पूरयित्वा **पूर्णं वाक्यं लिखत** - ½×6=3
   (क) एते .... सन्ति।
   (i) विद्वान् (ii) विदुषः
   (iii) विद्वांसः (iv) विद्वानाः
   (ख) श्रीरामस्य .... नाम दशरथः आसीत्।
   (i) पितुः (ii) पितरि
   (iii) पित्रा (iv) पितरः
   (ग) आश्रमे .... यज्ञं कुर्वन्ति।
   (i) मुनेः (ii) मुनयः
   (iii) मुनिना (iv) मुनेः
   (घ) मम .... अयं श्रेष्ठः विचारः न अस्ति।
   (i) मत्याम् (ii) मतिम्
   (iii) मतिः (iv) मत्या
   (ङ) .... भोजनम् आनय।
   (i) साधुना (ii) साधौ
   (iii) साधुभ्यः (iv) साधुम्
   (च) वन्दे .... ।
   (i) मात्रा (ii) माता
   (iii) मातुः (iv) मातरम्

evidyarthi
https://www.evidyarthi.in

(आ) उचितं सर्वनामपदं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयित्वा **पूर्णं वाक्यं लिखत** - 1×3=3

(क) .... फलानि मधुराणि सन्ति।

(i) एतत् (ii) एते

(iii) एतानि (iv) एतयोः

(ख) .... नाम माला अस्ति।

(i) तस्याम् (ii) तस्याः

(iii) तया (iv) तस्यै

(ग) .... बालकः योग्यः अस्ति।

(i) अस्मिन् (ii) अस्याम्

(iii) अयम् (iv) अस्याः

6. (अ) अधोलिखिते कोष्ठके प्रदत्तसङ्ख्यां संस्कृतपदेन लिखित्वा **पूर्णं वाक्यं लिखत** - 1×2=2

(क) अस्याम् कक्षायां .... छात्राः पठन्ति। (57)

(ख) मया संस्कृतविषये .... अङ्काः प्राप्ताः। (99)

(आ) उचितम् सङ्ख्यावाचकपदेन रिक्तस्थानपूर्तिं कृत्वा **पूर्णं वाक्यं लिखत** - ½×2=1

(क) मम हस्ते .... पुष्पाणि सन्ति।

(i) त्रयः (ii) त्रिसृभ्यः

(iii) त्रीणि (iv) त्रिषु

(ख) मार्गे .... अश्वौ धावतः।

(i) द्वे (ii) द्वाभ्याम्

(iii) द्वयोः (iv) द्वौ

7. मञ्जूषायां प्रदत्तैः अव्ययपदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा **पूर्णं वाक्यं लिखत** - 1×3=3

(i) आकाशे मेघाः .... गर्जन्ति।

(ii) सत्यम् .... जयते।

(iii) .... अहं जन्तुशालां द्रष्टुम् गमिष्यामि।

मञ्जूषा - | एव, उच्चैः, श्वः |

8. रेखाङ्कितपदेषु उपसर्गं संयोज्य पृथक् कृत्वा वा **पूर्णं वाक्यं लिखत** - 1×3=3

(i) शिशुः मातरं <u>परिचरति</u>।

(ii) उद्याने कः <u>वि+हरति</u>?

(iii) आरक्षकः चौरं <u>प्र+हरति</u>।

9. रेखाङ्कितपदेषु विभक्तिं तत्कारणं च लिखत - 1×5=5

(i) <u>गणेशाय</u> मिष्ठान्नं रोचते।

(ii) स्वस्ति <u>युष्मभ्यम्</u>।

(iii) आचार्यः <u>छात्रे</u> स्निह्यति।

https://www.evidyarthi.in

(iv) <u>गृहात्</u> बहिः कुक्कुरः तिष्ठति।
(v) <u>गृहस्य</u> पुरतः मयूरः तिष्ठति।

10. अधोलिखितानां समस्तपदानां समासस्य नामानि लिखत – 1×3=3
(i) प्रतिदिनम् (ii) हंसबकौ
(iii) उपवनम्

11. विकल्पेभ्यः उचितं धातुरूपं चित्वा वाक्येषु रिक्तस्थानानि पूरयित्वा **पूर्णं वाक्यं लिखत** – 1×5=5
(क) शिष्याः गुरून् ....।
(i) नंस्यतः (ii) नंस्यामि
(iii) नंस्यन्ति (iv) नंस्यसि
(ख) पुत्रः पितरम् .... ।
(i) असेवेताम् (ii) असेवध्वम्
(iii) असेवावहि (iv) असेवत
(ग) त्वम् शीघ्रं कार्यं ....?
(i) करोतु (ii) कुरूताम्
(iii) कुरु (iv) कुर्मः
(घ) अहम् प्रतिदिनं लेखं ....।
(i) लिखसि (ii) लिखथः
(iii) लिखतः (iv) लिखामि
(ङ) वयम् प्रतिदिनं जलं ....।
(i) पिबेत् (ii) पिबेताम्
(iii) पिबेम (iv) पिबन्तु

12. वाक्येषु धातु-प्रत्ययौ संयोज्य विभज्य वा **पूर्णं वाक्यं लिखत** – 1×4=4
(i) मूषकाः प्रतिदिनं तं श्रृगालं <u>सेवितुम्</u> तत्र आगच्छन्ति स्म।
(ii) किञ्चित् विशिष्टं <u>ज्ञा+तुमुन्</u> इच्छन्ति।
(iii) महर्षिः दयानन्दः सत्यार्थप्रकाशम् <u>रचितवान्</u>।
(iv) तेन गृहम् <u>गम्+क्त</u>।

खण्डः – 'घ' (पठित-अवबोधनम्) (35)

13. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत –

वेदधर्मं च प्रचारयन् महर्षिः भारते सर्वत्र अभ्रमत्। सत्यासत्यस्य ज्ञानार्थं सः एकं प्रसिद्धं ग्रन्थं 'सत्यार्थप्रकाशम्' अपि रचितवान्। महर्षिः दयानन्दः अतीव क्षमाशीलः अपि आसीत्। एकदा सः काशीनगरे गङ्गायाः तटे एकस्मिन् कुटीरे शिष्यैः सह अतिष्ठत्। तत्र समीपम् एव एकः यात्री अपि अतिष्ठत्। ईर्ष्यया सः यात्री महर्षेः कुटीरम् आगत्य अकारणम् एव महर्षिं दुर्वचनानि वदति स्म।

https://www.evidyarthi.in

(I) एकपदेन उत्तरत – ½×2=1

(क) महर्षिः दयानन्दः कस्याः तटे अतिष्ठत्।

(ख) महर्षिः दयानन्दः कं ग्रन्थं रचितवान्।

(II) पूर्णवाक्येन उत्तरत – 1×2=2

(क) यात्री महर्षेः कुटीरस्य समीपम् आगत्य किं वदति स्म।

(ख) महर्षिः दयानन्दः कीदृशः आसीत्।

(III) निर्देशानुसारम् उत्तरत – 1×2=2

(क) 'महर्षिः' इति पदस्य विशेष्यपदं किं प्रयुक्तम्?

(i) अतीव (ii) दयानन्दः

(iii) आसीत् (iv) अपि

(ख) 'तत्र समीपम् एव एकः यात्री अपि अतिष्ठत्' अस्मिन् वाक्ये क्रियापदं किम्?

(i) यात्री (ii) समीपम्

(iii) अतिष्ठत् (iv) एकः

14. अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत –

येषां न विद्या न तपो न दानम् ज्ञानं न शीलं न गुणो न धर्मः।
ते मर्त्यलोके भुवि भारभूताः मनुष्यरूपेण मृगाः चरन्ति।।

(I) एकपदेन उत्तरत – ½×2=1

(क) किं मनुष्येषु विद्यारूपी गुणः भवेत्?

(ख) श्लोके चतुर्थः गुणः कः लिखितः?

(II) पूर्णवाक्येन उत्तरत – 1×2=2

(क) भारभूताः जनाः कुत्र भ्रमन्ति?

(ख) जनाः मनुष्यरूपेण कथं चरन्ति?

(III) निर्देशानुसारम् उत्तरत – 1×2=2

(क) 'अविद्या' इति पदस्य विपरीतं पदं श्लोके किम् प्रयुक्तम्?

(i) विद्या (ii) गुणः

(iii) दानम् (iv) शीलम्

(ख) 'पृथिव्याम्' इति अर्थे श्लोके किं पदं प्रयुक्तम्?

(i) भुवि (ii) शीलम्

(iii) तपः (iv) भारभूताः

15. अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा उत्तराणि लिखत –

अन्यः छात्रः – किम् एते महोदयाः अस्माकं राष्ट्रस्य 'वैज्ञानिक-परामर्शदातारः' अपि अभवन्?

आचार्यः – आम्! अष्टाधिकनवति-एकोनविंशतिशततमे वर्षे (1998) एतेषां महोदयानां नियुक्तिः अस्मिन् पदे अभवत्।

https://www.evidyarthi.in

अन्या छात्रा - अस्माकं राष्ट्रस्य सर्वोच्चं नागरिकं सम्मानम् 'भारतरत्नम्' अपि एते महोदयाः प्राप्तवन्तः।

आचार्यः - आम्। सप्तनवति-अधिक-एकोनविंशतिशततमे वर्षे (1997) महोदयः इदं सम्मानं प्राप्तवान्। अयं महानुभावः स्वगुणानुरूपम् अस्माकं राष्ट्रस्य राष्ट्रपतेः पदम् अलङ्कृतवान्। अतीव प्रेरणादायकम् अस्ति अस्य महोदयस्य जीवनम्।

(I) एकपदेन उत्तरत - ½×2=1

(क) अस्माकं राष्ट्रस्य सर्वोच्चं नागरिकं सम्मानम् किम् अस्ति?

(ख) अस्य महोदयस्य जीवनं कीदृशम् अस्ति।

(II) एकवाक्येन उत्तरत - 1×2=2

(क) अयं महानुभावः स्वगुणानुरूपम् अस्माकं राष्ट्रस्य कस्य पदम् अलङ्कृतवान्?

(ख) एते महोदयाः भारतरत्नम् कदा प्राप्तवन्तः?

(III) निर्देशानुसारम् उत्तरत - 1×2=2

(क) 'भारतरत्नम् अपि एते महोदयाः' अस्मिन् वाक्ये अव्ययपदं किम्?

(i) भारतरत्नम् (ii) एते

(iii) अपि (iv) महोदयाः

(ख) 'एते महोदयाः अस्माकं राष्ट्रस्य वैज्ञानिक-परामर्शदातारः' अपि अभवन्। अस्मिन् वाक्ये क्रियापदं किम्?

(i) महोदयाः (ii) अभवन्

(iii) अस्माकम् (iv) अपि

16. मञ्जूषायां प्रदत्तैः पदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा **भावार्थं** लिखत - 1×4=4

(अ) अर्धो घटो नूनम् उपैति घोषम्।

भावार्थः - अर्धः पूरितः (1).................. एव अधिकं शब्दं करोति। एवमेव यः विद्वान् न अस्ति सः एव ज्ञानस्य (2) .... करोति।

(आ) गुणी गुणं वेत्ति न वेत्ति निर्गुणः।

भावार्थः - गुणवान् जनः एव वस्तूनां जनानां वा गुणस्य (1) .... जानाति मूर्खः न। मूर्खाः जनाः विदुषः मूल्यं न (2) ....।

मञ्जूषा - | महत्त्वम्, घटः, जानन्ति, प्रदर्शनम् |

17. अधोलिखितौ श्लोकौ पठित्वा उचितपदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा **अन्वयं लिखत** - ½×8=4

(अ) वाणी रसवती यस्य, यस्य श्रमवती क्रिया।
लक्ष्मीः दानवती यस्य, सफलं तस्य जीवितम्।।

अन्वयः - यस्य वाणी (1).................. यस्य (2).................. श्रमवती यस्य लक्ष्मीः (3).................. (अस्ति)। तस्य जीवितं (4).................. (भवति)।

https://www.evidyarthi.in

(आ) प्रियवाक्य-प्रदानेन सर्वे तुष्यन्ति जन्तवः।
तस्मात् तदेव वक्तव्यं वचने का दरिद्रता।।
अन्वयः - सर्वे (1).................. प्रियवाक्य-प्रदानेन (2)..................। तस्मात् तदेव (3).................. वचने का (4).................. (भवेत्)।

18. अधोलिखितानि वाक्यानि कथाक्रमानुसारं संयोज्य **पूर्णानि वाक्यानि पुनः लिखत। केवलं क्रमसङ्ख्या न लेखनीया** - 1×5=5

(क) श्रृगालः सूर्यं प्रति मुखं कृत्वा तिष्ठति।
(ख) श्रृगालः मूषकवृन्दं दृष्टवान्।
(ग) सर्वे मूषकाः चकिताः अभवन्।
(घ) श्रृगालं हृष्टं पुष्टं दृष्ट्वा मूषकाः चिन्तितवन्तः।
(ङ) मूषकाः स्वतीक्ष्णदन्तैः श्रृगालस्य नाशम् अकुर्वन्।

19. अधोलिखितेषु वाक्येषु रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कृत्वा **पूर्णानि वाक्यानि लिखत। केवलं प्रश्नवाचकं पदं न लेखनीयम्**? 1×5=5

(क) जनाः कार्येषु आलस्यं न कुर्वन्तु।
(ख) मूषकाः श्रृगालस्य उपरि आक्रमणम् अकुर्वन्।
(ग) श्रृगालः मूषकान् अनुसरति।
(घ) गुरोः आज्ञा पालनीया एव भवति।
(ङ) छात्राः गुरूणाम् देवतावत् सेवां कुर्वन्तु।

20. अधोलिखितानां पदानाम् उचितार्थैः सह मेलनं कुरुत - ½×4=2

(क) प्रियवाक्यप्रदानेन	(i) जीवनम्
(ख) जीवितम्	(ii) पठनपाठनाभ्याम्
(ग) वित्तम्	(iii) धनम्
(घ) स्वाध्यायप्रवचनाभ्याम्	(iv) मधुरभाषणेन

evidyarthi
https://www.evidyarthi.in